

<p></p> <p>Pierwsze wzmianki o Rad?owie

W samym zaraniu dziej? chrze?cija?skiej Polski ksi??? Mieczys?aw I obdarowa? biskupstwo krakowskie po?aci? kraju, rozci?gaj?c si? od Dunajca po Wis?? i Rab?. Biskupi zak?adaj? nowe osady krzewi?c wiar?, tworz? parafie i buduj? ko?cio?y. W tym to czasie, przypuszczalnie w X wieku, a mo?e i wcze?niej powsta?a nasza osada pod nazw? Rad??.

Nazwa pochodzi prawdopodobnie od staro?ytnego narz?dzia rolniczego "rad?a", wzgl?dnie od wyradlonych p?. Nie ma jednak na to dostatecznych dokument?.

Pierwsze historyczne wzmianki o Rad?owie znajdziemy w "Kodeksie Katedry Krakowskiej" pod dat?, 1080 r. w kt?ym to roku powstaje w Rad?owie parafia.
Drug? Wzmiank? o Rad?owie mamy z roku 1236, kiedy to panowa? ksi??? krakowski Henryk Brodaty. Wed?ug "Monografii Opactwa Cysters? w Mogile" w 1236 r. przebywa? w Rad?owie biskup krakowski Wis?aw. Rok 1241 zapisuje si? dla Rad?owa niebywa?a kl?sk?. Niezliczone hordy Tatar? docieraj? do tych stron. Drewniany ko?cio?ek rad?owski zostaje spalony, a przera?ona ludno?? chroni si? w niedost?pnych borach. Nie wiadomo czy wie? ocala?a, ale przez nast?pnych kilkadziesi?t lat by?o cicho o Rad?owie. Dopiero za panowania Kazimierza Wielkiego wyp?ywa zn? na widowni?. S? to lata kiedy na stolicy biskupiej w Krakowie zasiada Jan Grot ze S?upej. On to buduje z w?asnych funduszy ko?ci? w Rad?owie, kt?y przetrwa? nienaruszony do 1915 r. O Rad?owie cz?sto wspomina Jan D?ugosz. Dnia 3 maja 1448 przybywa do Rad?owa kardyna? Zbigniew Ole?nicki, biskup krakowski . W 1450 r. wraz z kapitu?? krakowsk? przyje?d?a ponownie Zbigniew Ole?nicki do Rad?owa, aby przeprowadzi? rozgraniczenie swych d?r od wsi szlacheckich: Zabawa i Zdrohec. W 1529 r. w Rad?owie by?o 9 ?an? kmieciowych, 2 m?yny i a? 10 karczem W 1533 - proboszczem w Rad?owie jest Stanis?aw Hozjusz, p?niejszy biskup krakowski, kardyna? i legat papieski. W 1536 r. by?o 11 kmieci w tym 7 na ca?ych ?anach i 4 na p?ankach. P?acili oni czynsz po 32 grosze i 16 groszy. Oddawali z jednego ?ana 4 korce owsa, po 2 koguty, sery oraz 20 jajek. W 1581 roku istnia?a w Rad?owie ku?nica zwana Ciecho?, ale by?a ju? w kiepskim stanie. Znane jest te? nazwisko Gawe? Ochwater - by? to rze?nik z Rad?owa, kt?y je?dzi? w sprawach handlowych do Tuchowa. W 1629 r by?o w Rad?owie 3 rzemie?lnik?.

Potop Szwedzki

W 1655 pustoszy? t? okolic? Szwedzi. Do wi?kszej bitwy dosz?o na polach Rad?owa, gdzie ludno?? miejscowa bra?a czynny udzia?. Wspomina o tym historyk Pieka?ski "Ludno?? osad nale??cych do biskupa krakowskiego m??nie stawia?a czo?o szwedzkim rabusiom, a b?d?c zgrupowana w partyzanckie gromady nie raz ca?e oddzia?y w pie? wycina?a kosami" Lata 1656 i 1657 zapisuj? si? kl?sk? dla Rad?owa i okolicy. Wojska w?gierskie pod wodz? Grzegorza Rakoczego oraz kozacy pal? wie? cz??ciowo, jednak ko?ci? szcz??liwie ocala?.

Powodzie

Jan D?ugosz odnotowuje powodzie w 1118 r, 1221 r, 1252 r, 1253 r. Najwi?ksza jednak by?a pow?? w 1270 r. Oto jak pisze o niej Jan D?ugosz: "Od dnia 22 czerwca, a? do po?owy sierpnia ci?gle dniem i noc? pada?y ulewne deszcze, sk?d rzeki Wis?a, Raba, i Dunajec powyst?powa?y z brzeg?, zatopi?y ziemi?, pola i lasy zamieniaj?c w pustyni?" "Rocznik Kapitu?y Krakowskiej" notuje pod tym samym rocznikiem. - "21 lipca nast?pi? nies?ychany wylew rzek zw?aszcza Wis?y, Raby i Dunajca, kt?y ludzi, byd?o i inne stworzenia po wi?kszej cz??ci zatopi?, ?e po polach mo?na by?o p?ywa? statkami jak po rzekach, a w??e i ptaki mia?y swe schronienia na wysokich drzewach, a tak?e domach, je?li jakie? mimo naporu tak mog?y si? zosta? [...] Po wylewie nast?pi? bardzo wielki przez 3 lata trwaj?cy g?, kt?y wiele ludzi wymorzy? ..." Dalsze dwa wielkie wylewy Dunajca i Wis?y przypadaj? na lata 1468 i 1533. Jak notuje w "Liberum

memorabilium" ◆czesny proboszcz Rad?owa Stanis?aw Hozjusz "Dunajec dosi?ga? prog u ko?cio?a, a wok◆ przewala?y si? nieprzejrane wody, nosz?c ludzi, dobytek i sprz?t wszelki. Nast?pne powodzie nawiedza?y Rad?◆ i okolice w latach 1647, 1671, 1724, 1774, 1788, 1813, 1844, 1903. Nies?ychane rozmiary mia?a pow◆? w 1934. Zacz??a si? 17 lipca i trwa?a niemal tydzie?, wtedy wody Dunajca, Uszwi i Bia?ej zla?y si? w jedno morze ponad kt◆ym stercza?y jedynie dachy dom◆, wierzcho?ki drzew. Sam Rad?◆ zosta? otoczony wod?, a nawet cz??ciowo zalany od strony wschodniej i p◆nocnej. Rozp?tany Dunajec wr◆i? do swego pierwotnego koryta obalaj?c wysoki mur z po?udniowej strony dworu Rz?d licz?c si? z widokiem g?odu i epidemii chor◆ zorganizowa? pomoc w do?ywianiu ludno?ci jak i bezp?atnym przydziale zbo?a pod zasiewy.

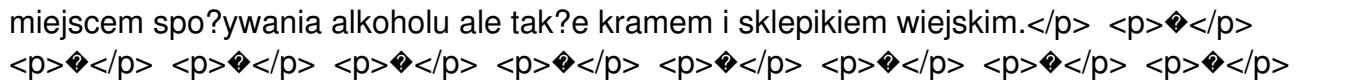
Dzieje Rad?owa w czasie rozbior◆

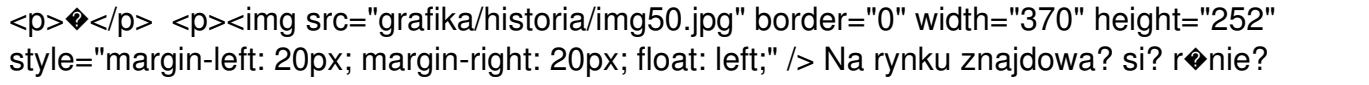
Rok 1772 jako rok I rozbioru Polski staje si? dla Rad?owa prze?omowym. W tym roku za rz?d◆ biskupa krakowskiego Kajetana Ja?ypka dobra rad?owskie uleg?y konfiskacie i przesz?y pod zarz?d Cyrku?u boche?skiego. W 1819 roku obszar rad?owski darowuje cesarz J◆ef II w dow◆ wdzi?czno?ci i uznania hr. Hampeshowi. Od niego nabywa dobra Radenfeld, kt◆y w 1844 buduje w Rad?owie okaza?y pa?ac. W tym mniej wi?cej czasie nabywa dobra rad?owskie krakowska rodzina Helc◆, potem przechodzi w r?ce prof. Uniwersytetu Jagiello?skiego Straszewskiego, wreszcie w posiadanie Dola?skich. Za panowania Franciszka J◆efa I (1849 - 1850) zosta?a ostatecznie zniesiona pa?szczyzna. W 1873 nawiedzi?a Rad?◆ cholera zabieraj?c wielkie ilo?ci ofiar, za? w 1880 r. tak wielki g?◆, ?e ludzie ?ywili si? chwastami i kor? drzew. W drugie po?owie XIX w. poczyna si? wzmacnia? wychod?stwo do Niemiec, Danii i Stan◆ Zjednoczonych. Ostatnie czasy przed wielk? wojn? ?wiatow?, to lata wybitnie tw◆cze dla Rad?owa. Rozwojowi miasteczka sprzyja istniej?ca tu od prawie 100 lat siedziba s?du. Powstaje Ochotnicza Stra? po?arna. W tym?e czasie zosta? wybudowany budynek s?dowy i szkolny (o dw◆h salach naukowych, dw◆h pokoi i kuchnia dla kierownika szko?y w latach 1903 - 1905).

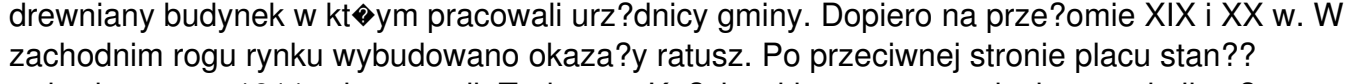
I wojna ?wiatowa

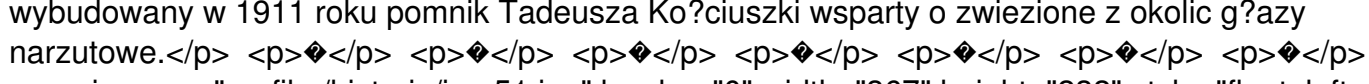
W 1914 r. wybucha wojna ?wiatowa. Setki ojc◆ i syn◆ idzie na front. Pozycyjne walki, trwaj?ce na linii Dunajca obr◆i?y ca?y teren w pustyni?. Pastw? p?omieni pada staro?ytne ko?ci◆ z 1337 r wraz z plebani? i zabudowaniami. Straty w zwierz?tach hodowlanych si?ga?y 95%. Ludno?? cierpia?a g?◆ i n?dz?. W wyniku walk sp?on??y te? Siedlec, Biskupice Rad?owskie, Gl◆ i ??ka. Zn?kan? ludno?? ewakuowano do Borz?cina i dalszych wsi. Ca?a okolica Rad?owa, to jedno pole bitwy, Pa?ac dworski budynek szkolny zosta?y cz??ciowo uszkodzone. Po ust?pieniu Rosjan przyst?piono do odbudowy zniszcze?. Drewno sprowadzano kolej? i sp?awiano tratwami przez Dunajec. Dzi?ki p◆torarocznej dzia?alno?ci podnios?y si? ze zniszczenia Gl◆, Sanoka, i ??ka Siedlecka. W 1918 roku po czterech latach wojny powstaje wolna Polska. Bli?ni? si? ci??kie rany, a na gruzach dawnego dorobku powstaje nowe ?ycie. W roku 1924 - 1925 wybudowano w Rad?owie nowy ratusz. 1934 r. 17 lipca by?a wielka pow◆?, kt◆a trwa?a tydzie?. 1935 r. dnia 18 pa?dziernika zmar? w?a?ciciel obszaru dworskiego w Rad?owie Henryk Dola?ski. 1939r. 7 i 8 wrze?nia dosz?o do bitwy na terenie Rad?owa, Niwki, Biskupic Rad?owskich, Woli Rad?owskiej i Wa? Rudy mi?dzy wojskami polskimi i niemieckimi. 31 budynk◆ mieszkalnych lub gospodarczych zosta?o spalonych.</p> <p></p> <p>Rynek</p> <p>Rad?owski rynek powsta? prawdopodobnie w ko?cu XVII lub pocz?tku XVIII wieku kiedy to upodobniono go do ma?ego miasteczka z trapezowym rynkiem przy g?◆nej ulicy na wprost ogrodu pa?acowego. Jego zabudow? tworzy?y drewniane domy podcieniowe. Dzi? ju? nieistniej?ce.
Wok◆ rynku dzia?a?o kilka karczm kt◆ych ilo?? zmienia?a si? ci?gle.

Stanowi?y one w?czas o?rodki ?ycia spo?eczno- gospodarczego wsi. Karczma by?a nie tylko miejscem spo?ywania alkoholu ale tak?e kramem i sklepikiem wiejskim.

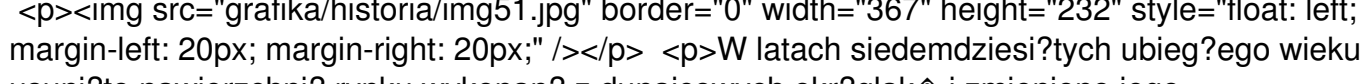

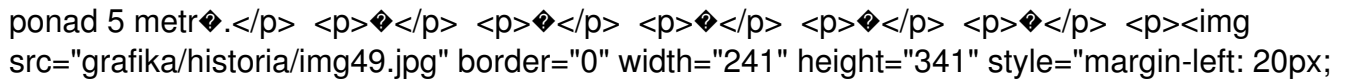

Na rynku znajdowa? si? r?nie? drewniany budynek w kt?ym pracowali urz?dnicy gminy. Dopiero na prze?omie XIX i XX w. W zachodnim rogu rynku wybudowano okaza?y ratusz. Po przeciwnej stronie placu stan?? wybudowany w 1911 roku pomnik Tadeusza Ko?ciuszki wsparty o zwiezione z okolic g?azy narzutowe.

W latach siedemdziesi?tych ubieg?ego wieku usuni?to nawierzchni? rynku wykonan? z dunajcowych okr?glak? i zmieniono jego przeznaczenie z placu targowego- jarmarcznego na miejsce spotka? towarzyskich tworzc?c tzw. Planty.

Pi?knie zadrzewiony rynek na kt?ym ros?o wiele okaza?ych wierzb i brz? zosta? kompletnie zdewastowany przez tornado kt?e przesz?o przez rynek i park pa?acowy pod koniec lat 80 tych XX w. wyrwijc? z korzeniami i ?ami?c 90% drzew rosn?cych na rynku i kilkana?cie pi?knych drzew w parku pa?acowym w tym kilkuset letni okaz o ?rednicy pnia ponad 5 metr?.

Ko?ci?

Najstarszym zachowanym zabytkiem naszej miejscowo?ci jest kilkukrotnie przebudowywany ko?ci? kt?ego historia si?ga roku 1337. Niemal w niezmienionym kszta?cie przetrwa? on do czas? wsp?czesnych. Zdj?cie wklejone do kroniki parafialnej przedstawia wygl?d ko?cio?a przed I Wojn? ?wiatow?. Kszta?t ?czesny zawdzi?cza? w?czas przebudowie dokonanej przez biskupa Piotra G??bickiego w latach 1643-1645.

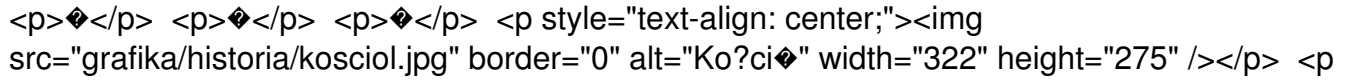
Jak wygl?da? on przed 1643 rokiem mo?emy si? jedynie domy?la? na podstawie p?askorze?b umieszczonych na tablicy erekcyjnej ko?cio?a pochodzc?cej z 1337 r. Jedna z postaci tam widniej?cych (prawdopodobnie fundator ko?cio?a biskup Jan Grot) trzyma w r?ku miniatur? (model) rad?owskiego ko?cio?a.

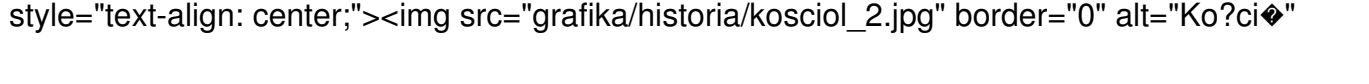
Najwi?kszy wp?yw na zmiany w wygl?dzie mia?a Pierwsza Wojna ?wiatowa podczas kt?ej Rad? znalaz? si? dok?adnie na linii d?ugotrwa?ych i zaciek?ych walk pozycyjnych. W ich wyniku ca?a miejscowo?? a wraz z ni? ko?ci? zostal?y zamienione w ruin?.

Doszcz?tnie wypalony i zrujnowany ko?ci? zostal? odbudowany po zako?czeniu dzia?a? wojennych. Jednocze?nie dokonano w trakcie tej odbudowy kilku przer?ek ko?cio?a przedu?ajc?c naw? g?n?, dodajc?c wie?? z dzwonnicy i zmieniajc?c kszta?t okien przywracajc?c im pierwotny gotycki kszta?t zmieniony w prostok?tne prawdopodobnie za czas? bpa Piotra G??bickiego ok. 1643 r.

Zmieni?o si? r?nie? wn?trze ko?cio?a. Poniewa? ca?y ko?ci? zostal? spalony nie zachowa?y si? wi?c elementy jego wystroju w tym tak?e o?tarz. Obecny zostal? ufundowany przez hr. Dola?skiego po zako?czeniu odbudowy ko?cio?a.

Do najcenniejszych zabytkowych element? ko?cio?a zaliczy? mo?na prz?s?a sklepie? krzy?owo-?ebrowych na kamiennych wspornikach z XIV wieku widocznych w prezbiterium, barokowe portale w wej?ciach (XVII w.), sklepienie kolebkowo-?ebrowe ze stiukowymi rozetami w zakrystii (XVIII w.), oraz wmurowan? w po?udniow? ?cian? przedsionka kamienn? tablic? erekcyjn? ko?cio?a kt?a pierwotnie by?a tympanonem g?nego wej?cia do ko?cio?a (1337 r.).

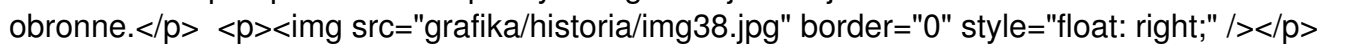
</p> <p style="text-align: center;"></p> <p style="text-align: center;"></p> <p style="text-align: center;"></p> <p style="text-align: center;"></p> <p style="text-align: center;"></p> <p style="text-align: center;"></p> <p style="text-align: left;">Folwark

Pierwsze wzmianki o rad?owskim folwarku pochodz? od D?ugosza. Jest on jednak bardzo skr?owy. Pe?niejszy opis pochodzi dopiero z XVII w. Kiedy w Rad?owie by? ju? folwark z licznymi zabudowaniami: spichlerze, gumna, szopy, wo?ownia i chmielnik. W 1668 r. zosta? on ogrodzony ze wszystkich stron p?otem drewnianym.
W latach p?niejszych drewniana pocz?tkowo zabudowa zaczyna ust?powa? miejsca ceglanej a folwark otoczony zostaje ceglanym murem kt?ego fragmenty przetrwa?y do naszych czas? Poza obr?bem zespo?u kt?y tworzy?y zabudowania folwarczne wybudowany zosta? prawdopodobnie w 1640 r murowany, trzykondygnacyjny spichlerz. Uwa?ny obserwator z ?atwo?ci? dostrze?e na jego ?cianach ?lady poziomu wody podczas cz?stych do niedawna wylew? kapry?nej -g?skiej rzeki Dunajec nad kt?ej brzegiem od wiek? Rad? by? po?o?ony. Rzeka ta w XIX w. po raz kolejny zmieni?a sw? bieg odsuwaj?c si? na odleg?o?? 2 km od Rad?owa.</p> <p style="text-align: center;"></p> <p style="text-align: center;"></p> <p style="text-align: center;"></p> <p style="text-align: center;"></p> <p style="text-align: left;">Szkolnictwo

Pierwsza wzmianka na temat szko?y w Rad?owie pochodzi z roku 1514. Jednak nie jest to zapewne pocz?tek szkolnictwa w Rad?owie bowiem ju? w 1400 roku pojawia si? wzmianka o tym ?e na Uniwersytecie Krakowskim byli uczniowie z parafii rad?owskiej.
Szkolnictwo w tym czasie by?a ?ci?le zwi?zana z dobrami nale??cymi do ko?cio?a parafialnego. Zarz?dca maj?tk? ko?cielnych musia? w tym czasie dok?ada? wysi?k? i stara? na rzecz danej szko?y. Mia?y one swoich kierownik? kt?zy z kolei nale?eli do s?u?by ko?cielnej. Proboszcz odbiera? od kierownika-nauczyciela wyznaczenie wiary i wprowadza? go w posiadanie domu z ogr?kiem i rol? (o ile nale?a do uposa?enia) a r?nocze?nie w urz?dowanie. Ka?dy nauczyciel szko?y wiejskiej nazywany by? "kierownikiem szko?y". W dokumentach zachowa?y si? nazwiska wi?kszo?i kierownik? szko?y.

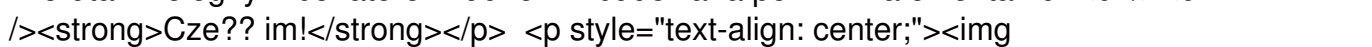
Szczup?o?? materia? ?r?owych nie pozwala na dok?adniejsze prze?ledzenie historii szkolnictwa na ziemi rad?owskiej. Wraz z ca?? okolic? prze?ywa?o ono swoje wzloty i upadki, przetrwa?o liczne najazdy i wojny. Szczeg?nie silnie z histori? rad?owskiego szkolnictwa zwi?za? si? wojenny epizod II wojny ?wiatowej. Budynek rad?owskiej szko?y sta? si? miejscem lekcji historii kt?a na d?ugo zachowa si? w naszej pami?ci:</p> <p></p> <p style="text-align: left;">W dniu 1 wrze?nia 1939 r. Niemcy bez wypowiedzenia wojny zaatakowali Polsk?. Do ataku na Polsk? skierowano wi?kszo?? niemieckich si? l?dowych i lotnictwa oraz bro? pancern?. Hitlerowscy napastnicy z?amali wszelkie umowy mi?dzynarodowe, po barbarzy?sku niszczyli zabytki, szko?y, szpitale i miasta. Ju? w ci?gu pierwszych dni prze?amano polskie linie obronne, dywizje nasze uleg?y rozproszeniu. Mimo wielkiej przewagi, Polacy stawiali zacieki op?. Przyk?adem bohaterstwa by?a obrona

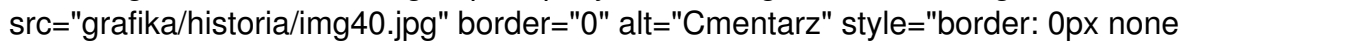
Westerplatte, Poczty Gda?skiej i wielu innych miejscowo?ci. 17 wrze?nia 1939 r. rozpocz?? si? kolejny akt polskiej tragedii. Wschodni? granic? Polski przekroczy?y pierwsze jednostki wojsk radzieckich. By? to jawny akt agresji Zwi?zku Radzieckiego wobec Polski. Wydarzenie to nie z?ama?o polskiego ?o?nierza. Broni?a si? nadal Warszawa, kt?a skapitulowa?a dopiero 28 wrze?nia. Nast?pnego dnia pad?a twierdza Modlin, za? 2.X. poddali si? obro?cy Helu. Ostatni? bitw? kampanii stoczyli polscy ?o?nierze pod Kockiem w dniach 2-5.X.1939 r. Mimo, i? ?o?nierz polski sta? na straconej pozycji, wsz?dzie, na ka?dym odcinku broni? swego kraju. Tak?e i na naszym terenie nie zabrak?o przyk?ad? bohaterstwa. 7 i 8 wrze?nia 1939 r. na przestrzeni Niwka - Bobrowniki Wielkie - Bobrowniki Ma?e - Rad? - Biskupice Rad?owskie gorza?y zaciek?e walki. Ponaglane rozkazami dow?cy Armii Krak? i dow?cy Grupy Operacyjnej Armii "Boruta" oddzia?y 6-tej Dywizji Piechoty gen. Bernarda Monda i 21 Dywizji Piechoty G?skiej gen. J?efa Kustronia d??y?y, aby pod Bobrownikami i Biskupicami Rad?owskimi przeprawi? si? na prawy brzeg Dunajca i zaj?? tam nowe stanowiska obronne.

 Stanowiska dowodzenia umieszczono w pa?acu Dola?skich oraz w budynku Szko?y Powszechniej. 7.IX. otrzymano wiadomo?? o pojawieniu si? na p?noc od magistrali Brzesko - Tarn? pancernych si? nieprzyjacielskich. Stacjonuj?ca w ?abnie Grupa Operacyjna Armii "Boruta" wyda?a rozkaz o przyspieszeniu przeprawy. O godz. 1630 niemieckie wozy bojowe by?y ju? na przedmie?ciach Rad?owa. Po kilkugodzinnej wymianie ognia Rad? zost? opanowany przez Niemc?..

W Rad?owie pozosta?a tylko garstka ?o?nierzy, kt?zy zabarykadowali si? w szkole rad?owskiej i ogniem swej broni blokowali wylot drogi w kierunku Biskupic. Pomimo, i? w szkole walczy?o prawdopodobnie 14 ?o?nierzy,ogie? ich by? bardzo skuteczny, gdy? na tym odcinku nieprzyjacielowi nie uda?o si? przej?? z Rad?owa do Biskupic.

Niemcy zbudowali waleczno?ci? tej szczup?ej garstki ?o?nierzy polskich, dwukrotnie zarz?dzili przerwanie ognia, parlamentarzy?ci wzywali do poddania si?. Rozw?cieczeni Niemcy ?ci?gn?li pod budynek miotacze ognia i spalili ich ?ywym. By?o ich prawdopodobnie 14. Umieraj?c ?piewali "Rot?".

 Na rad?owskim cmentarzu spoczywaj? szcz?tki spalonych obro?c?, a zapis w ksi?dze zmar?ych przy 13-tu obro?cach - nieznani. Spoczywaj? tu tak?e ?o?nierze Grupy Operacyjnej Armii "Boruta". Poleg?ym bohaterom ludno?? zbudowa?a pomnik na cmentarzu.

Cze?? im! Cmentarz

Ich imi? **Bohater? Wrze?nia 1939 r.** dnia 8.IX.1976 r. nadano nowej szkole podstawowej wybudowanej w latach 60.

Od momentu nadania imienia w szkole regularnie podczas godzin wychowawczych, wychowawcy zapoznaj? dzieci z histori? imienia szko?y na podstawie "Historii bitwy o Rad??" Zwiedzaj? K?cik Patrona Szko?y. Uczni? zapoznaj? si? z:

* legend? mapy (miejsca wi?kszych bitew kampanii wrze?niowej ??cznie z bitw? o Rad?,

* sylwetkami os? walcz?cych na ziemi rad?owskiej,

* gablot?: umundurowanie ?o?nierza,

* tablic? przedstawiaj?c? histori? szko?y.

* publikacjami po?wi?conym bitwie o Rad?:

* Maria Giza - Pogd?ska "Z S?cza rodem"

* Patulski P. "Historia bitwy o Rad?. Wrzesie? 1939 r."

* Wr?lewski W. St. "Dni ogniowej pr?y. Wspomnienia z Kampanii Wrze?niowej 1939 r. b. oficera operacyjnego w sztabie 21 Dywizji Piechoty Gorskiej

* Wr?lewski W. St. "Zapomniane polskie Termopile" (wspomnienia i

refleksje b. oficera operacyjnego w sztabie 21 DPG).

Uczniowie zwiedzają k?cik po?wi?cony II wojnie ?wiatowej
Zapoznaj? si? z eksponatami: ?uski, he?my, manierki, czapki wojskowe, bagnety, lampy naftowe.

W rocznic? bitwy o Rad?♦ uczniowie udaj? si? na plac starej szko?y i cmentarz gdzie sk?adaj? kwiaty i zapalaj? znicze na mogi?ach poleg?ych ?o?nierzy.
operacyjnego w sztabie 21 DPG).

Uczniowie zwiedzają k?cik po?wi?cony II wojnie ?wiatowej
Zapoznaj? si? z eksponatami: ?uski, he?my, manierki, czapki wojskowe, bagnety, lampy naftowe.

W rocznic? bitwy o Rad?♦ uczniowie udaj? si? na plac starej szko?y i cmentarz gdzie sk?adaj? kwiaty i zapalaj? znicze na mogi?ach poleg?ych ?o?nierzy.</p> <p style="text-align: center;"> </p> <p style="text-align: center;">♦</p> <p>Pa?ac dworski

 G?♦n? osi? ?ycia gospodarczego w okolicy by? rad?owski pa?ac biskupi. Data jego wybudowania nie jest mo?liwa do ustalenia. Mo?emy jedynie stwierdzi? ?e istnia? on ju? w 1390 roku. Jego budowniczym m♦? by? biskup Jan Radlica lub nawet biskup Jan Grot kt?y cz?sto bywa? w Rad?owie i nawet prowadzi? tu rozprawy s?dowe. Dw♦ ten zosta? nast?pnie przez Piotra Tomickiego wybudowany od nowa z nadaniem mu charakteru zamkowego. By? on zbudowany z drewna osadzonego na kamiennym fundamencie do kt?ego kamienia musiano zwozi? z odleg?ych stron.
Kolejna przebudowa nast?pi?a w latach 1638-1639. Jan Zadzik wybudowa? nowy pa?ac z drewna. Pa?ac ten prawdopodobnie sp?on?? lub zosta? zniszczony w czasie wojny szwedzkiej lub najazdu Rakoczego. W 1667 r. Biskup Andrzej Trzebicki wystawi? nowy z drewna na fundamencie murowanym.</p> <p>Ok.. 1830 r na miejscu wcze?niejszego pa?acu biskupiego rozpocz??a si? budowa nowego pa?acu. Wzniesiony zosta? pi?trowy, klasycystyczny, murowany pa?ac na planie litery C kt?ego skrzyd?a obejmuj? obszerny dziedziniec. W jego wn?trzu zachowa?y si? ciekawe polichromie ?cienne z ok. 1830 r.

Pa?ac ten podobnie jak ca?a miejscowo?? przechodzi? zmienne koleje losu, przechodzi? z r?k do r?k a? do czas♦ po II w. ?w. Kiedy to pa?ac wraz z otaczaj?cym go folwarkiem upa?stwowiono a cz??? ziem rozparcelowano.♦

W 1945 roku dzi?ki staraniom prof. Jana Greli za?o?yciela i pierwszego dyrektora, w pa?acu rozpoczyna dzia?alno?? Liceum Og♦noksza?c?ce. Przez jego muru przewin??a si? niema?a gromada znakomitych wychowawc♦ i uczni♦. Wychowa?o ono wielu misjonarzy pracuj?cych w odleg?ych krajach, dziennikarzy, oficer♦ wojska polskiego, lekarzy, nauczycieli w tym tak?e tak znane osoby jak nuncjusz apostolski w Polsce arcybiskup Jan Kowalczyk i rektor Uniwersytetu Jagiello?skiego prof. dr hab. Franciszek Ziejka.</p> <p>♦</p> <p style="text-align: center;"></p> <p style="text-align: center;"></p> <p style="text-align: left;">Park pa?acowy

Istniej?cy wsp♦cze?nie park przypa?acowy jest niestety jedynie zaniedban? resztk? dawnych wspania?ych ogrod♦ otaczaj?cych pa?ac biskupi i p♦niejszy dw♦. Obecna kompozycja ogrodowa zosta?a za?o?ona w po?owie XIX w. Pierwotnie ogr♦ o charakterze romantycznym obejmowa? teren po po?udniow? stronie pa?acu. Ca?o?? ogrodzona by?a ceglanym murem - dzi? istniej?cym jedynie w kilku miejscach.</p> <p style="text-align: center;"></p> <p>

style="text-align: center; "></p> <p style="text-align: center; "></p> <p style="text-align: center; "></p> <p style="text-align: center; ">Z czasem rozwin?? si? w kierunku pn. -wsch.. Obejmuj?c pod koniec XIX w owalny staw z wysp? oraz kana?em wzd?u? ogrodu, aleje grabow?, wierzbow?, lipow?, polany i altany</p> <p style="text-align: center; "></p> <p style="text-align: center; "></p> <p style="text-align: left; ">Ogr? i park mia?y powierzchni? ok. 4 ha. Zamkni?te by?y od p?nocnej strony ogrodzeniem z ozdobn? bram? i krat?. Na osi g?nego wej?cia umieszczony by? owalny klomb wok? kt?ego prowadzi? podjazd do pa?acu.

Okolice Rad?owa

Miejscowo?ci otaczaj?ce Rad? w wi?kszo?ci maj? swoj? histori? niemal r?nie ciekaw?. Najstarsz? osad? podlegaj?c? parafii Rad? by? nieistniej?cy dzi? Karg? kt?y ju? w 1105 r. by? wiosk? nale??c? do opactwa tynieckiego. Wioska ta znikn??a pomi?dzy rokiem 1536 a 1581. By? mo?e zosta?a ona wch?oni?ta przez kt?? z okolicznych miejscowo?ci biskupich. Do najstarszych istniej?cych do dzi? miejscowo?ci podleg?ych kiedy? parafii Rad? zaliczy? nale?y Zabaw? i Zdrochec. Powsta?y one oko?o roku 1241 kiedy to biskup krakowski Wies?aw z Ko?cielca pozwoli? swoim braciom na za?o?enie w rad?owskich lasach - b?d?cych w?asno?ci? biskup? krakowskich - dwie powy?sze wioski. Sta?o si? to p?niej powodem wielu zatarg?. Nieco mniej pewne s? daty za?o?enia wiosek Biskupice i Gl?. Pierwsze ?r?o pisane dotycz?ce Biskupic pochodzi z 1391 roku , natomiast Gl? poraz pierwszy pojawia si? w dokumentach D?ogosza i by?a on w?czas nie mniejszy ni? s?siednie wioski. Liczy? on bowiem 4 ?any kmiece i dw? ksi???cy ze swoj? rol?. Inn? wiosk? kt?a nale?a?a do parafii Rad? by?a Wola Rad?owska. Musia?a ona zalicza? si? do pierwotnych osad s?owia?skich a ?e po?o?ona by?a na do?? nieurodzajnych glebach zosta?a przeniesiona przez kardyna?a Zbigniewa Ole?nickiego na skraj lasu.</p> <p style="text-align: left; "></p> <p style="text-align: left; ">Wspomniana ju? historia powstania Zabawy i Zdrochca spowodowa?a narastanie po?mierci bpa Wies?awa spor? braci tego? biskupa z jego nast?pcami. Zacz?li sobie bowiem ro?ci? prawo do wszystkich las? rad?owskiego klucza biskupiego co wywo?ywa?o zgorzenie nawet u D?ugosza. Kres tym sporom po?o?y? dopiero Kard. Zbigniew Ole?nicki w 1450 r. buduj?c s?up graniczny i wydaj?c odpowiedni akt dotycz?cy granicy z posiad?o?ciami wsi Zabawy i Zdrochca. Wioska Biskupice Rad?owskie, kt?a zawsze przynale?a?a do biskupa krakowskiego stawa?a cz?sto do zatarg? z Zabaw? i Zdrochcem. Po pierwszym naje?dzie tatar? na Polsk?, mi?dzy rokiem 1241 - 1242, bp. Wies?aw z Ko?cielna wbrew przepisom prawa kanonicznego w lasach rad?owskich osadzi? swoich braci. Z biegiem lat stali si? oni zach?anni do tego stopnia, ?e pragn?li zaw?adn?? ca?ym lasem rad?owskim i ro?cili pretensje do Biskupic Rad?owskich. Wywo?a?o to nawet zgorzenie samego Jana D?ugosza. Kres tym sporom po?o?y? dopiero kardyna? Zbigniew Ole?nicki. W 1450 r. zbudowa? s?up graniczny z odpowiednim aktem prawnym podpisanym przez Paw?a z Taczowa podkomorzego sandomierskiego i Jana Ole?nickiego wojewod? sandomierskiego, brata kardyna?a.</p> <p style="text-align: left; ">W dokumencie tym wspomina si? o usypaniu kopc? granicznych i o wykonaniu naci?? na drzewach by "raz na zawsze rozdzieli? dobra Zabaw? i Zdrocheckich od w?asno?ci biskupa". S?up graniczny ustawiony przy ?redniowiecznej drodze "wielkiej drodze" prowadz?cej z Rad?owa do Opatowa jest unikalnym dokumentem historycznym. Zosta? wykonany z wapnia pi?czowskiego, o kszta?cie

czworobocznego graniastos?upa, ze ?ci?tymi naro?nikami i nakryty kamiennym daszkiem z kul? pod kt? na szerszych ?cianach w prostok?tnych p?aszczyznach s? cztery p?askorze?by. Na ?cianie frontowej - krucyfiks, na dw?h bocznych - postacie niewie?cie w aureoli, za? na ?cianie tylnej kartusz z herbem Zbigniewa Ole?nickiego - D?bno pod kapeluszem kardynalskim. Pod krucyfiksem jest napis wyryty minusku?? gotyck?:

Hoc sii gnu /m/ + Verum + cler/
Um + distinguit + et + Heru /m/
1450 + mar + 4 +</p> <p style="text-align: left;">◆</p> <p style="text-align: left;">◆</p> <p style="text-align: left;">W pewnej odleg?o?ci wykute imi? "hencze". Na odwrotnej stronie s?upa dwa rz?dy napisu tym samym pismem:
dextrum + do + clero + sini?
Strum + largior + hero +

Opr?z wspomnianych wy?ej napis? s? trzy z XVII w.

"Feliks Zieli?ski AD 1623"
"Christiferus Zieli?ski AD 1675"
"AD 1637 Joannes Kluziski"

Ten?e kardyna? Zbigniew Ole?nicki pozostawi? po sobie jeszcze jedno dzie?o. Kaza? on bowiem wybudowa? w lasach rad?owskich stawy rybne kt?ych liczba ros?a z biegiem czasu.</p> <p style="text-align: center;"> </p> <p style="text-align: center;"> </p> <p style="text-align: center;">Za jego to czas? i jego polecenia otoczono prawdziw? trosk? i ochron? okoliczne lasy. Jego nast?pcy r?nie? starli si? naprawi? b??dy poprzednik? dopuszczaj?cych do obszernych karczowa? puszczy rad?owskiej, zakazuj?c orania borowin i nakazywali je zapuszcza? by rozrasta? si? b?. Mimo to powierzchnia puszczy mala?a systematycznie i do czas? dzisiejszych przetrwa? zaledwie u?amek prastarej puszczy.</p> <hr /> <p style="text-align: center;">Dzia? wsp?redagowany przez:
Agnieszk? Miku? i Konrada Winiarskiego
Zdj?cia: Marek Miku? oraz Kronika Parafii Rad?◆</p>